

1930, American Journal of International Law, sv. 24; M. Bourquin: „Crimes et délits contre la sûreté des États étrangers“, 1927, Académie de droit internat., Recueil des Cours, sv. 16; W. Burkhardt: „Die völkerrechtliche Verantwortlichkeit der Staaten“, 1924; A. Decencière-Ferrandière: „La responsabilité internationale des États à raison des dommages subis par des étrangers“, 1925; J. Dumas: „De la responsabilité internationale des États à raison de crimes ou de délits commis sur leur territoire au préjudice d'étrangers“, 1930; C. Eagleton: „The responsibility of States in international law“, 1928; G. H. Hackworth: „Responsibility of States for damages caused in their territory to the person or property of foreigners“, 1930, American Journal of Int. Law, sv. 24; A. Hauriou: „Les dommages indirects dans les arbitrages internationaux“, Revue gén. de droit int. public XXXI (1924); P. Heilborn: „Deliktschuld und Erfolgshaftung im Völkerrecht“, Zeitschrift für öffentliches Recht, VII (1928); A. Jess: „Politische Handlungen Privater gegen das Ausland und das Völkerrecht“, 1923; J. B. Moore: „A Digest of international law“, sv. VI. 1906; G. Salvio: „La responsabilité des États et la fixation des dommages et intérêts par les tribunaux internationaux“, 1919, cit. Recueil des cours, sv. 28; P. Schön: „Die völkerrechtliche Haftung der Staaten aus unerlaubten Handlungen“, 1917, článek „Haftung, völkerrechtliche der Staaten“ (Wörterbuch des Völkerrechts, I); J. Spiropoulos: „Haftung der Staaten für indirekten Schaden“, Niemayers Zeitschrift für internationales Recht, XXXV (1925/26); L. Strisower: „Rapport“ v Annuaire de l'Institut de droit international, sv. I., 1927; K. Strupp: „Das völkerrechtliche Delikt“, 1920, „Die völkerrechtliche Haftung des Staates insbesondere bei Handlungen Privater“, 1927; článek „Notstand im Völkerrecht“ (Wörterbuch des Völkerrechts, sv. II.); H. Triepel: „Völkerrecht und Landesrecht“ (str. 313 sq.) 1899; Ch. de Vischer: „La responsabilité des États“, 1923, Bibliotheca Visseriana, sv. II. — Ke kodifikačním pracím Společnosti národů, které týkají se mezinárodní odpovědnosti států za škody způsobené na státním území, osobě nebo majetku cizinců, viz publikace Společnosti národů č. C 196, M 70/1927 (zpráva přípravného komitétu se zprávou Guerrovou), č. C 75, M 69/1929, V (v textu častěji citováno sub 1929, V, 3) (vyjádření států o uvedené odpovědnosti, systematicky spořádaná pro kodifikační konferenci); protokoly č. 1 až 16 (ze dne 17. III. až 4. IV. 1930) třetí komise kodifikační konference práva mezinárodního z r. 1930 (doposud neuveřejněné) Mezinárodní odpovědnosti států týče se také osnova č. 15 návrhů Amerického institutu práva mezinárodního z r. 1925 (viz díl I., str. 374. Návrhy otištěny v American Journal of International Law 1926, Supplement). O jednání Institutu práva mezinárodního o mezinárodní odpovědnosti států viz Annuaire 1927, sv. I., III. (Responsabilité internationale des États à raison des dommages causés sur leur territoire à la personne et aux biens des étrangers), Annuaire sv. XVIII., 1900 (Session de Neuchâtel. Respon-

sabilité des États envers les étrangers en cas d'émeute. Annuaire sv. XVII. 1898 obsahuje výklad Brusův o této otázce).

Vladimír Vochoč.

Odpovědnost za škodu.

I. Škoda. Pojem škody, jehož užívají právní předpisy, je velmi široký a terminologie není konstantní. Proto se vyskytují klasifikace škody. Rozeznává se především skutečná škoda od ušlého zisku. Rozdíl jest opřen o romanistické pojmy damni emergentis a lucri cessantis. Základem tohoto rozlišení je hypothesis, jaký by byl stav jmění osoby, kdyby určitá událost nebyla nastala. Skutečná škoda vyjde, když by bez oné události jmění se nebylo zmenšilo, ušlý zisk, když by bez oné události jmění se bylo zvětšilo. Právní předpisy káží při řešení oné hypothesis hleděti k pravidelnému běhu událostí (srov. na př. stran ušlého zisku § 1293 obč. zák.).

Jiná klasifikace rozlišuje škodu materiální a škodu imateriální. Škodou imateriální se míní útrapy fyzické (bolesti) i psychické, jaké jsou následkem poranění, omezení svobody, ublížení na cti nebo zkázy (poškození) věci, které mají jen nebo především subjektivní hodnotu. V právních předpisech lze se také setkat s imateriální obdobou lucri cessantis, srov. na př. § 57 zák. o právu původském č. 218/28 Sb.

Co jest v tom či onom předpise rozuměti škodu, jest určiti pečlivým jeho výkladem.

II. Odpovědnost za škodu.

1. Podmínky odpovědnosti. Vznik ne-li škoda, je nutno dáti odpověď na otázku, zdali podle právních předpisů s konečnou platností uvázne na tom, koho postihla či se imputuje někomu jinému (uvalí na někoho jiného). Problém imputace cizí škody náleží jistě k nejzávažnějším problémům právně-politickým a zejména civilně-politickým.

a) Lze říci, že právní řády stojí jistě po mnohá století na zásadě, kterou lze vyjádřiti slovy, že ze škody jest odpověden, kdo ji způsobil volním jednáním protiprávním, které mu lze přičísti k vině. Lze se snad domnívati, že na rozvoj a ustálení této these, sotva běžné primitivním právům středověkým, působila jak římská lex Aquilia (plebiscitum Aquilia Galla), tak právo kanonické, jež bylo ochotno přimknouti odpovědnost za škodu k jednání mravně zavržitelnému. Lze však konstatovat,

vati, že vedle tohoto hlavního imputačního důvodu se vyskytují imputační důvody jiné (srov. níže pod b).

Rozborem výše položené věty podávají se tyto její elementy:

Musí tu býti jednání volní, t. j. chtěním ovládnutí části lidského života, čili souhrny tělesných stavů, kterými se uskutečňuje nějaké chtění (Kallab: Skutková podstata a konkurence trestných činů, str.105).

Protiprávním jednáním jest ono, které se přičítá beze zřetele k výsledku jím způsobenému nějaké povinnosti (formální protiprávnost) nebo ono, které posuzováno jsouc i s výsledkem a měřeno jsouc na právních předpisech znamená porušení povinnosti uložené právní normou, čili jinak protiprávní jednání jest ono, které je příčinou protiprávního výsledku. Při tom však nesluší ztotožňovati protiprávní výsledek se škodou. Výsledek jednání může býti protiprávní a škoda nemusí vzniknouti, a s druhé strany může vzniknouti škoda a nemusí tu býti protiprávní výsledek.

Slovem způsobiti se míní příčinná souvislost mezi škodou a jednáním (činem nebo opomenutím), a to příčinná souvislost určité síly, asi taková, jakou římstí právníci naznačovali slovy *causam dare* na rozdíl od *occasionem praebere*. O tom, že škoda byla způsobena určitým jednáním, lze mluvit,

když usoudíme, že škoda bez onoho jednání podle obecné zkušenosti by nebyla (jistě) nastala a

když dále usoudíme, že událost, která je ke škodě takto v poměru podmínky, mívá podle obecné zkušenosti zpravidla, t. j. beze zřetele k zvláštnostem jednotlivého případu, v zápětí výsledek, jaký nastal, čili jinak, že škoda je přiměřeným a nikoli výjimečným, neočekávaným důsledkem takové události.

Právní nauka posledních desetiletí razila pro tento stupeň příčinné souvislosti jméno příčinné souvislosti adekvátní. Oba soudy jsou soudy nikoli jistotové, nýbrž soudy pravděpodobnosti, a co do druhého soudu lze konstatovati, že kategorie adekvátní a inekvátní souvislosti příčinné přecházejí do sebe infinitesimálně.

Zavinění se vyskytuje buď jako zavinění ve smyslu subjektivním nebo jako zavinění ve smyslu objektivním. Prvým lze označiti nedostatek diligence (péče a pozornosti) konkrétní, t. j. takové, jaké kdosi podle svých individuálních vlastností je schopen, druhým lze označiti nedostatek diligence, který

odpovídá určitému schematu, na př. nedostatek diligence bedlivého hospodáře, nebo nedostatek diligence průměrného člověka (*diligentia in abstracto*). Předpisy, které ukládají odpovědnost za škodu, nammnoze se rozhodují pro hledisko objektivní. Tím se pak arci může státi, že v úsudku, že škoda byla kýmsi způsobena, jest obsažen úsudek, že škoda jím byla zaviněna. Srov. na př. obč. zák., jenž v § 1297 mluví o zavinění, když byla zanedbána péče a pozornost, jaké lze vynakládati při obyčejných schopnostech. Vyrozumívá-li se však slovy, že škoda byla způsobena nějakým jednáním, úsudek, že taková škoda je pravidelným (adekvátním) následkem takového jednání, je tím řečeno, že člověk obyčejných schopností mohl onu škodu jako následek svého jednání předvídati.

Co do forem viny, je stále základem romanistická (nejspíše Labeonova) klasifikace, jež rozlišuje zlý úmysl (*dolus malus*) a nedbalost, jež je zase dvojí, nedbalost hrubá (*culpa lata*) a menší stupeň nedopatření (*culpa levis*). Hranice mezi těmito formami nebývají nepochybné (podle obč. zák. hledíc k § 1294 není valných pochybností o hranicích mezi zlým úmyslem a nedbalostí), zejména i proto, že přes dochované romanistické pojmy nebo spíše jména, ony hranice jest leckdy určití jinak než v právu římském (z výkladů významných romanistů na př. plyne, že horní hranice *culpae levis* v právu římském je tam, kde je podle obč. zák. hranice spodní). Vedle oněch základních forem viny se vyskytují i jiné, jako obmysl (nejběžnější formulace je snad ta, že jde o jednání, jehož účelem bylo druhého poškoditi) a pak různé ostře charakterisované formy viny, jako na př. svévole nebo škodolibost (v § 1331 o. z.). Význam těchto forem viny v tom, že forma viny rozhoduje nikoliv o imputaci škody vůbec (srov. však na př. § 1295, odst. 2.), nýbrž o rozsahu (objemu) náhradní povinnosti (srov. níže pod č. 2).

b) Princip zavinění nevládne samojediný. Lze rozeznávati tendenci doplniti jej důvody jinými a tendenci princip zavinění nahraditi principem jiným.

V příčině první alternativy lze pokládati za vzorný postup občanského zákoníka (zachovaný i versi novelovou), jenž vedle principu zavinění, daného § 1295, odst. 1., zná ještě šest imputačních důvodů dalších (původní text znal celkem šest důvodů imputačních), ukládaje v určitých případech odpovědnost za škodu způsobe-

nou výkonem práva, jednáním nezaviněným nebo mimovolným, náhodou, jinou osobou, stavbou a zvířetem. Pozdější nauka k občanskému zákoníku rozeznáváje mezi odpovědností za škodu zaviněnou a nezaviněnou zatemnila tuto jasnou a duchaplnou strukturu občanského zákoníka.

Konec stol. XIX. a začátek stol. XX. se vyznačuje pokusy nahraditi princip zavinění principem jiným anebo aspoň odpovědnost uloženou právními předpisy (nebo žádoucí) mimo princip zavinění zahrnouti pod jednotný princip. Nejznámější hesla jsou ručení za výsledek (míní se jako princip nahrazující princip zavinění); princip aktivního zájmu (každý má nésti újmu vzniklou prováděním jeho zájmů); princip ohrožení (každý má nésti škodu vzniklou jednáními, která podle zkušenosti jsou nebezpečná). Tu se míní spíše principy princip zavinění doplňující. Zajímavým způsobem Mauczka, „Rechtsgrund des Schadenersatzes“, 1904, snažil se redukovati odpovědnost za škodu na vyřešení zájmových střetů (kolisí) a postavil řadu kolisních norem (norem řešících ony střety), jež z části potřebují, aby byly vyplněny zákonnými předpisy. Autoři těchto i jiných thesí jednak spatřují v nich principy zasluhující pozornosti de lege ferenda, jednak snaží se dokázati, že ony these jsou v zákonodárství již realizovány.

2. Obsah odpovědnosti. Na prvním místě jest míti na zřeteli restituci naturální, t. j. uvedení věci do předešlého stavu. Uložiti naturální restituci nelze tam, kde vůbec není možná. Než předpisy ukládající povinnost k restituci naturální (srov. na př. § 1323 obč. zák.) nedostupují leckdy ani této hranice, a vylučují restituci naturální i tam, kde by nebyla vhodná (třeba snad proto, že by byla zcela nehospodárná nebo proto, že by se bylo obávati nových sporů o to, zdali byla řádně provedena a p.), kde nemá místo povinnost restituovati naturaliter, má místo povinnost zaplatiti sumu peněžitou, jež má povahu ekvivalentu škody (srov. na př. §§ 304, 1323 obč. zák.). Povinnost zaplatiti peněžitou sumu je jediným prostředkem náhrady škody, jde-li o tak řečenou škodu imateriální. Doklady jsou na př. v ustanoveních zaplatiti bolestné nebo v povinnosti nahraditi cenu zvláštní obliby (§§ 1325, 1331 obč. zák.). Ustanovení tato jsou výrazem myšlenky o satisfakční funkci peněz (Ihering). Peníze, jež naproti jiným statkům mají povahu ekvivalentní, nejsou ekvivalentem

útrap fysických i psychických, ale dovedou tyto útrapy vyvážit tím, že poskytnou osobě, útrapami stíženě, prostředky opatření si požitky. Že o objemu náhradní povinnosti rozhoduje zhusta forma viny (srov. na př. § 1324 obč. zák.), bylo pověděno již výše. To má význam, jde-li o náhradu peněžitou.

III. Vyskytují se také tendence, které by ustanovení o odpovědnosti za škodu (o povinnosti nahraditi škodu) chtěly nahraditi uspořádáním zcela novým. Při bližším rozboru takových návrhů se objeví, že nejde již o spořádání odpovědnosti, nýbrž o fruktifikaci snahy po pojištění proti škodě a po zajištění proti odpovědnosti.

Jan Krémář.

Odra.

I. Všeobecné: Hlavní tok a přítoky. Splavnost. Rozsah vodní sítě oderské. II. Historie: Středověk. Nový věk do kongresu vídeňského 1815. Od vídeňského kongresu do utvoření nové německé říše 1871. Od r. 1871 do světové války. Režim válečný. III. Režim dle mírové smlouvy versailleské. IV. Vývoj po válce. V. Činnost mezinárodní komise oderské. VI. Čsl. plavba na Odře. — Literatura.

I. Všeobecné. O. pramení na Moravě v Oderských horách ve výši 634 m n. m. blíže Kozlova (Fidlův Kopec), dále postupně protéká územím slezským a moravským, tvoří částečně hranici mezi Moravou a Opavskem až k ústí Opavy (l. bř.), odtud pak hranici mezi Moravou a Hlučínskem, přijímá na pr. bř. Ostravici, tvoří pak odtud až k Bohumínu hranici mezi Těšínskem a Hlučínskem, dále pak až k ústí Olšy (pr. bř.) hranici mezi Těšínskem a Německem (Pruským Slezskem). Od ústí Olšy, kde opouští území ČSR, až do Něbočan tvoří hranici mezi Polskem a Německem, načež protéká již jen území německé (pruské) a to Slezsko, Braniborsko a Pomořany, sbírajíc po obou stranách četné přítoky. U Fürstenbergu odbočuje na l. bř. průplav Odersko-spreveský k Berlínu, nad Frankfurtem starý průplav Bedřicha Viléma. Pod ústím Varty protéká O. t. zv. „Oderbruch“, měníc směr toku skoro o 90°, kde též ústí průplav hohenzollernský vedle starého průplavu finovského, načež u Vydychova se štěpí na dvě hlavní ramena: Západní a Východní O. (West-, Ostoder). Východní O. zvaná též Reglica vlévá se do jezera Dubenského (Dammscher See), kdežto Západní protéká Štětínem a spojivši se pod ním s druhým ramenem vlévá se do štětínského Haffu, odkud pak třemi rameny Pěnou,